

1 וכלל בזה כל דמי ליה – הדומה לשבועה זו, והיינו כל שבועה
 2 לשקר שהיא לשעבר.
 3 שנינו במשנה: הנה אחד מהן משחק בקוביא וכו' שכנגדו נשבע
 4 ונוטל.
 5 שואלת הגמרא: הא תו למה לי – מדוע חזרה המשנה ושנתה
 6 דוגמאות לפסולי שבועה, והרי כבר התבאר במשנה שאם נשבע
 7 לשקר פעם אחת, נעשה חשוד על השבועה. משיבה הגמרא: תנא
 8 פסולא דאורייתא וקתני פסולא דרבנן – שנה התנא בתחילה אדם
 9 הפסול לשבועה מן התורה, והיינו הנשבע לשקר, והוסיף התנא
 10 להביא את פסולו של המשחק בקוביא, שהוא גולן רק מדרבנן, לחדש
 11 שאף לגביו נאמר דין זה שכנגדו נשבע ונוטל.
 12 שנינו במשנה: היו שניתן חשודין חזרה שבועה למקומה, דברי רבי
 13 יוסי. רבי מאיר אומר, יחלוקו.
 14 הגמרא מבררת את ההלכה: אמר ליה רבא לרב נחמן, היכי תנן –
 15 כיצד שנינו במשנה, האם רבי יוסי הוא האומר יחלוקו או רבי מאיר
 16 הוא האומר יחלוקו. אמר ליה רב נחמן, לא ידענא – איני יודע.
 17 המשיך רבא ושאלו: הלכתא מאי – כפי מי נפסקה ההלכה. אמר ליה
 18 רב נחמן, לא ידענא.
 19 איתמר, אמר רב יוסף בר מניומי, אמר רב נחמן, כך היא הגירסא
 20 הנכונה במשנה 'רבי יוסי אומר יחלוקו, וכן תני רב זביד בר
 21 אושעיא, 'רבי יוסי אומר יחלוקו. איכא דאמרי – לשון אחרת
 22 במימרא זו, תני רב זביד, אמר רבי אושעיא, 'רבי יוסי אומר
 23 יחלוקו'. אמר רב יוסף בר מניומי, עבד רב נחמן עובדא יחלוקו
 24 – נהג כן רבי נחמן הלכה למעשה בדין תורה שבא לפניו, והיו שניהם
 25 חשודים, והורה שיחלוקו וישלם הנתבע מחצה.
 26 שנינו במשנה: היו שניהם חשודים, חזרה שבועה למקומה, דברי רבי
 27 יוסי.
 28 מבררת הגמרא: לתימן חזרה השבועה. אמר רבי אמי, נחלקו
 29 אמוראים בדבר, רבותינו שבבבלי אמרו, חזרה שבועה לסיני – חזר
 30 דין זה לשבועת הר סיני, שהשביע הקדוש ברוך הוא את ישראל על
 31 לא תגזול, והוא יפרע ממי שגזול מחבירו, אבל בית דין אינם יכולים
 32 להטיל כאן שבועה, שהרי גם הנתבע וגם התובע חשודים על
 33 השבועה, ומתוך כך אין הנתבע חייב לשלם. ורבותינו שבארץ
 34 ישראל אמרו, חזרה שבועה למחויב לה – לנתבע, שהודה במקצת,
 35 ומעיקר דין התורה הוא המחויב בשבועה זו, ומתוך שאינו יכול
 36 להשבע משלם.
 37 אמר רב פפא, רבותינו שבבבלי הם רב ושמואל, ורבותינו
 38 שבארץ ישראל זהו רבי אבא. מוכיח זאת רב פפא, רבותינו שבבבלי
 39 אלו רב ושמואל, והם סוברים שאם שניהם חשודים חזרה שבועה
 40 לסיני ואין התובע גובה כלום, דתנן (לעיל מה). וכן היתומין לא יפרעו
 41 – לא יגבו חוב אלא בשבועה, והוינן בה – ונשאנו ונתנו בבאיור
 42 משנה זו, כמאן – ממי באים היתומים לגבות את החוב, אילימא
 43 מלוה – אם נאמר שהם באים לגבות מהלוה עצמו את החוב
 44 שאביהם הלוה לו, ויש להם שטר על כך, ועליהם להשבע שלא ידוע
 45 להם שחוב זה פרוע, אם כן קשה, אבהוזן שקיל בלא שבועה,
 46 ואינהו בשבועה – הרי אם אביהם היה חי היה גובה מהלוה ללא
 47 שבועה, וכי על היתומים נחמיר להצרין שבועה. אלא הכי קאמר
 48 התנא של משנתנו, וכן היתומין מן היתומין לא יפרעו אלא
 49 בשבועה – אם מתו המלוה וחלוה, ובאים יתומי המלוה לגבות את
 50 החוב מיתומי הלוה, צריכים להשבע שלא פקדם אביהם שחוב זה
 51 פרוע. ועל הלכה זו רב ושמואל דאמרי תרויהו, לא שנו שיתומי
 52 המלוה נשבעים וגובים מיתומי הלוה, אלא באופן שמת המלוה פתוי
 53 הלוח, ואחר כך גומת גם הלוה, אבל לא מת הלוח פתוי המלוה, ואחר
 54 כך מת המלוה, אין יורשי המלוה גובים כלום מירשי הלוה, כיון
 55 שבשעה שמת הלוה כבר נתחייב מלוה לבני לוח שבועה, שהרי
 56 אין גובים מהיתומים אלא בשבועה שלא נפרע חוב זה, ואין אדם
 57 מוריש שבועה לבניו – אין המלוה יכול להוריש לבניו ממונו שהוא
 58 חייב שבועה כדי ליטלו, שהרי אין יתומי המלוה יכולים להשבע את
 59 השבועה שהיתה מוטלת על אביהם, שאין החוב פרוע, ואף יתומי

60 הלוה אינם יכולים להשבע שהחוב פרוע, שהרי אינם יודעים זאת,
 61 וסוברים רב ושמואל שבאופן כזה ששני הצדדים אינם יכולים
 62 להשבע אין יתומי המלוה גובים כלום, וממילא אף באופן ששניהם
 63 חשודים יסברו רב ושמואל שאין כאן שבועה ולא פרועו, ומוכח
 64 שרבותינו שבבבלי שאמרו שחזרה שבועה לסיני ואין כאן שבועה
 65 ואין כאן פרועו, הם רב ושמואל.
 66 ממשיך רב פפא: רבותינו שבארץ ישראל זהו רבי אבא, הסובר
 67 שאם שני הצדדים אינם יכולים להשבע חזרה שבועה למחויב לה,
 68 ומתוך שאינו יכול להשבע משלם, ומוכח כן ממעשה שדיה, דההוא
 69 גברא דחטף נכסא מחבירו – מעשה באדם שחטף מחבירו חתיכת
 70 כסף מתוך, אתא לקמיה דרב אמי – בא נידון זה לפני רב אמי,
 71 ובאותה שעה התיב רבי אבא קמיה – ישב רבי אבא לפניו, איתי תד
 72 סהרא דמחטף חטפא מיניה – הביא התובע עד אחד שראה
 73 שהנתבע חטף את הנסכא מידו, אמר ליה הנתבע, אין חטפי וירי
 74 חטפי – אכן חטפתי ואת שלי חטפתי, כלומר, מודה אני שחטפתי
 75 מידך את הנסכא, אך עשיתי זאת כיון שנסכא זו שייכת לי, ואתה
 76 גולת אותה ממני קודם לכן. אמר רב אמי, היכי להיינו דיני להאי
 77 דינא – כיצד ידונו הדיינים דין זה, נימא ליה זיל שלים – אם נאמר
 78 לנתבע לשלם לו, כיון שהוא חשוד שחטף ממנו ויש חוקה שכל דבר
 79 שביד האדם הוא שלו, ואין החוטף נאמן לומר שחטף את שלו, ליכא
 80 תרי סהרי – הרי אין שני עדים המעידים על חטיפתו, ואף שהוא
 81 מודה שחטף, הרי יש לו מיגו המוכיח שהנסכא שלו, שמתוך שהיה
 82 נאמן לומר שלא חטף כלל את הנסכא, נאמן לומר שהיא שלו.
 83 נשמריה – אם נרצה לפוטרו לגמרי מחמת מיגו זה, הרי איכא תד
 84 סהרא – יש עד אחד המעיד שחטף את הנסכא, ואם היה טוען שלא
 85 חטף כלל היה מתחייב שבועה להכחישו, ואין נאמינו בלא שבועה.
 86 נימא ליה זיל אישתבע – אם נרצה לומר לו שישבע שבועה
 87 דאורייתא שהעד מחייבו, והיינו שבועה להכחיש את העד, גם זאת
 88 אי אפשר לעשות, כיון דאמר הנתבע מיהחטף חטפי – אכן חטפתי,
 89 הרי הוא מודה לדברי העד ואינו יכול להשבע להכחישו, והנה ליה
 90 כגולן – הרי הוא דומה בענין זה לגולן הפסול לשבועה בכל התורה,
 91 שאף אדם זה אינו יכול להשבע בנידון זה, אך לא מחמת שהוא פסול
 92 לשבועה אלא מחמת שאינו מכחיש את העד. אמר ליה רבי אבא
 93 לרב אמי, אם כן נמצא שאדם זה הנה מחויב שבועה דאורייתא, ואין
 94 יכול לישבע, וכל המחויב שבועה ואינו יכול לישבע, משלם,
 95 ומוכח שרבי אבא הוא הסובר שכשאין הנתבע יכול להשבע את
 96 השבועה המוטלת עליו, חייב לשלם, והוא הדין כששניהם חשודים
 97 שיסבור רבי אבא שחזרה שבועה למחויב לה, דכיון סוף סוף אין
 98 הנתבע נשבע את השבועה שחייבתו התורה, חייב לשלם.
 99 הגמרא מביאה את דעת רבא במחלוקת אמוראים זו: אמר רבא,
 100 כותיה דרבי אבא מסתברא – מסתבר לומר כדברי רבי אבא, דתני
 101 רבי אמי ודרשה זו, נאמר בפסוק (שמות כב) 'שבועת ה' תהיה בין
 102 התיובע והנתבע עצמם יש חיוב שבועה, ולא כשהנידון הוא בין
 103 היתורשין, ויש לברר היכי דמי – על איזה אופן נאמר מיעוט זה,
 104 אילימא דאמר ליה יורש התובע ליורש הנתבע מנה לאבא ביד
 105 אבדי – ראיתי שאבי הפקיד ביד אבך מאה דינרים, וכיון שאתה
 106 יורשו עליך להחזירם לי, ואמר ליה יורש הנתבע, חמשין אית ליה
 107 וחמשין לית ליה – חמישים דינרים אכן היה אבי חייב לך, ואשלם
 108 לך, וחמישים אני יודע בבירור שלא היה חייב לך, אם כן מה לי הוא
 109 ומה לי אבהוא – מה ההבדל בינו לבין אביו, והרי הוא מודה
 110 במקצת, וכמו שאביו היה מתחייב שבועה אם היה מודה במקצת כך
 111 היורש מתחייב שבועה. אלא לאו – אלא ודאי מדובר דאמר ביד
 112 יורש התובע מנה לאבא ביד אבדי, ואמר ליה יורש הנתבע חמשין
 113 דענא וחמשין לא ידענא – חמישים דינרים אני יודע שהיה אבי חייב
 114 לאבך, ועלי לשלם, וחמישים נוספים אני יודע אם אכן היה חייב
 115 לאבך, ואף שהוא מודה במקצת הטענה, מכל מקום כיון שאינו צריך
 116 לדעת אם אביו היה חייב את השאר, פטרה אותו התורה משבועת
 117 מודה במקצת.
 118

דבריו, והוא סובר ששניהם נשבעים ונותלים מבעל הבית, 'פועלים
 נשבעים לבעל הבית' מיפעי ליה – היה רבי צריך לומר, שהרי מחמת
 שבועה זו מפסיד בעל הבית, ובשבילו הם נשבעים, ומכך שאמר רבי
 שהפועלים 'נשבעים לחנוני' מוכח שהוא בעל דינם, והוא המפסיד
 מחמת שבועתם, והיינו כיון שרק הפועלים נשבעים ונותלים, ואילו
 החנוני מפסיד ואינו נוטל אפילו בשבועה, לפי שהיה לו לתת להם
 את המעות בעדים, ובכך שלא נהג כן הפסיד לעצמו.
 דוחה הגמרא: אמר רבא, לעולם יתכן שרבי סובר ששניהם נשבעים
 ונותלים, כדברי רבי חיאי, ומה שאמר שהפועלים נשבעים לחנוני,
 כוונתו שהפועלים נשבעים לבעל הבית במעמד ו-בפני חנוני,
 והטעם לכך, כי היכי דליכספו מיניה – כדי שיתביישו ממנו, שאם
 באמת קיבלו ממנו את המעות יתביישו להשבע בפניו ולומר
 שלא קיבלו ממנו מעות.
 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים שיש לה שייכות למשנתנו:
 איתמר, שתי בתי ו-קבוצות עדים המכתישות זו את זו בעדות
 אחת, ששנים העידו על אדם שהרג את הנפש ושנים אמרו שלא
 הרג, וברור שאחת הכיתות העידה עדות שקר, אמר רב הונא, כת
 זו פאה בפני עצמה ומעידה בעדות אחרת, ואין חוששים שהיא הכת
 ששיקרה בעדותה הקודמת, והיא פסולה, וכן כת זו ו-השניה פאה
 בפני עצמה ומעידה בעדות אחרת, ואף בה אין חוששים שמא היא
 הכת הפסולה. ואילו רב חסדא אמר, בהדי קתרי שפיה לי –
 למה לנו לקבל עדות של עדים שיתכן שהם שקרנים, ואף שבכל כת
 יש ספק אם היא הפסולה, מכל מקום מספק אין לקבל שום עדות של
 אחת הכיתות, מאחר וברור לנו שאחת מהם פסולה.
 הגמרא מבארת באיזה אופן שייכת מחלוקת: שני מלוני ושני לווני
 ושני שטרות – אם כל כת מאותן שתי כיתות שהוכחשו בעדות
 אחרת חתומה על שטר חוב, וכל שטר חוב הוא על שם מלוה ולוה
 אחרים, היינו פלוניתייהו – בזה נחלקו רב הונא ורב חסדא, לדעת רב
 הונא שני השטרות כשרים, וכל אחד מהמלוים גובה מהלוה שלו
 בשטר החוב שבידו, ואילו רב חסדא סובר ששני השטרות פסולים,
 ואין אחד מהם גובה.
 מלוה ולוה ושני שטרות – אם שני השטרות שחתומים בהם שתי
 הכתות שייכים לאותו מלוה והוא נושה בהם באותו לוה, ובכל שטר
 כתוב סכום אחר, לדברי הכל יד בעל השטר ו-המלוה על
 התחתונה, ואינו גובה את שני השטרות, שהרי אחד מהם ודאי פסול,
 ומכל מקום הוא גובה את הסכום הקטן שביניהם, שהרי ממה נפשך
 אחד השטרות כשר, והוא מוכיח שהלוה חייב לו לפחות סכום זה.
 שני מלוני ולוה אחד ושני שטרות – אם שני השטרות יוצאים על
 אותו לוה, אך בכל שטר המלוה הוא אדם אחר, היינו מתניתיין – זהו
 אופן הדומה לדין המבואר במשנתנו, שהחנוני והפועלים נשבעים
 ונותלים מבעל הבית, אף שברור לנו שאחד מהם משקר, ואף כאן,
 כיון שכל מלוה מוציא שטר שיתכן שהוא כשר, יסבור רב הונא
 ששניהם גובים בשטרותיהם מהלוה, ואף שברור לנו שאחד מהם
 הוציא ממנו מומן שלא כדין אין הלוה יכול להפטר מאחד מהם, כיון
 שכל אחד מהמלוים טוען ששטר הוא הכשר ושטרו של חבריו הוא
 הפסול.
 מסתפקת הגמרא: שני לווני ומלוה אחד ושני שטרות מאי – מה
 הדין אם למלוה אחד יש שני שטרות על שני בני אדם שונים, ובכל
 אחד מהשטרות חתומה אחת מהכתות שהכחישו זו את זו, האם בזה
 יסבור רב הונא שאין גובים לו בשום שטר, שהרי אדם אחד הוא
 שמוציא את שני השטרות, וכיון שברור שאחד השטרות שבידו
 פסול, יכול כל אחד מהמלוים לדחות ולומר של השטר שהוא
 מוציא עליו הוא הפסול, או שאדרבה, גובים לו בשני השטרות, כיון
 שהוא מוציאם על שני בני אדם שונים, והרי זה כאילו כל כת באה
 בפני עצמה ומעידה, סובר רב הונא שמקבלים את שתי הכתות.
 אומרת הגמרא: תיקו – תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה.
 מקשה הגמרא על רב חסדא: מתיה רב הונא בר יהודה,

מסיים רבא את ראייתו: אי אמרת בשלמא שאביו כי האי גוונא
 מיתייב – שהלוה עצמו כשהוא מודה בחמישים ואומר 'איני יודע' על
 חמישים, חייב לשלם, מחמת שאינו יכול להשבע שבועת 'מודה
 במקצת' על אותם חמישים, שהרי אינו יודע בבירור שהוא פטור,
 והיינו כדברי רבי אבא שמתוך שאינו יכול להשבע משלם,
 איצטרך קרא למיפטר גבי יורשין – מובן הדבר שהוצרכה התורה
 לפטור את היורשים מתשלום זה, כדי שלא נאמר שאף היורשים
 חייבים לשלם מחמת שאינם יכולים להשבע. אלא אי אמרת שאביו
 כי האי גוונא נמי פטור – שאף הלוה עצמו באופן כזה היה פטור
 מתשלום, והיינו כדעת רב ושמואל שמי שאינו יכול להשבע שבועה
 המוטלת עליו אינו משלם, אם כן קשה, קרא גבי יורשין למה לי –
 למה הוצרכה התורה למעט את היורש משבועה זו, והרי אפילו אביו
 עצמו לא היה מתחייב בתשלומים באופן כזה, ומחמת דרשה זו אמר
 רבא שמתברר לומר כדברי רבי אבא.
 מבררת הגמרא: ורב ושמואל, הסוברים שאדם שאינו יכול להשבע
 פטור מתשלום, ולא הוצרכה התורה למעט את היורשים משבועה
 באופן כזה, האי 'שבועת ה' מאי קא ררשי ביה – מה הם דורשים
 מפסוק זה. משיבה הגמרא: פסוק זה מיפעי ליה – נצרך לדרשה זו,
 לברתינא, שמעון בן טרפזין אומר, 'שבועת ה' תהיה בין שניהם,
 מלמד שהשבועה ו-עונש השבועה חלה על שניהם – גם על הנתבע
 שנשבע לשקר, וגם על התובע, שלא דקדק למסור את ממנו ביד
 אדם נאמן, וגרם לכך שיבואו לידי חילול ה' בשבועת שקר.
 אגב דרשה זו של שמעון בן טרפזין מביאה הגמרא מימרות נוספות
 בשמה: שמעון בן טרפזין אומר, אזהרה לעזוב אחר נואף מנין –
 מדיכן נלמד האיסור לאדם הנעשה כאפטרופוס לנואף ומרגיל לו
 נשים לחטאיו, תלמוד לומר (שמות כ"ג) 'לא תנאף', ויש לדרוש כאילו
 נאמר 'לא תנאף', לא תגרום לאחרים לנאף.
 נאמר בפסוק לגבי חטא המרגלים, ותרנגו באהליכם ותאמרו בשנאת
 ה' אתנו הוציאנו מארץ מצרים לתת אתנו ביד האמרי להשמידנו'
 (דברים א כז), שמעון בן טרפזין אומר, המילים 'והתרנגו באהליכם'
 נדרשות כאילו נאמר תרתם וניניתם באהלו של מקום – תרתם את
 הארץ, וניניתם את הקדוש ברוך הוא שהשכין את אהלו ביניכם.
 נאמר בפסוק שאמר ה' לישראל לאחר מתן תורה פנו וסעו לכם ובאו
 הר האמרי ואל כל שכניו בערבקה בהר ובשפלה ובנגב ובחוף הים
 ארץ הכנעני והלבנון עד הנהר הגדול נהר פרת' (דברים כ"ז), שמעון
 בן טרפזין אומר, מדוע מכונה נהר פרת 'נהר הגדול', והרי הוא
 הקטן מבין ארבעת הנהרות המנויים בפרשת בראשית, אלא זהו
 כדרך שאומרים בני אדם 'קרוב לגבי דתינא, ואידתן' – התקרב
 לאדם חשוב שנמשח בשמן, ותהיה גם אתה משוח כמותו, ואף כאן
 כיון שהזכר נהר פרת לגבי ארץ ישראל שהיא חשובה, מוזכר גם
 הוא בלשון חשיבות, 'נהר הגדול'. דבי רבי ישמעאל תנא, עבד
 מלך במלך, כלומר אף עבדו של המלך יש לו חשיבות כעין
 חשיבותו של המלך, ואף נהר פרת שהוא משמש את ארץ ישראל,
 יש לו חשיבות, ולכן הוא מכונה 'נהר הגדול'.
 שנינו במשנה בכלל הנשבעים ונותלים: 'והחנוני על פינקסו כו',
 אמר לו תן לבני סאתים חטין, תן לפועלי סלע מעות, הוא אומר נתתי
 והן אומרים לא נטלנו, הוא נשבע ונטל והן נשבעין ונטלין.
 הגמרא מבארת מדוע תיקנו חכמים שבועה זו: תנא, אמר רבי,
 מורה שבועה זו למה – מדוע תיקנו חכמים תקנה זו, שנשבעים
 הפועלים והחנוני, והרי מחמת כן ודאי ישבע אחד מהם לשקר. אמר
 ליה רבי חיאי (בר אבא), תנינא – כבר שנית לנו במשנה דין זה,
 שניהם נשבעין ונותלין מפעל הבית.
 מבררת הגמרא: קיבלה מיניה או לא קיבלה מיניה – האם קיבל רבי
 מרבי חיאי תשובה זו, והסכים לכך שהדין הוא ששניהם נשבעים
 ונותלים, או לא. מנסה הגמרא להוכיח שרבי לא קיבל זאת: תא
 שמעי, דתנא, רבי אומר, פועלין נשבעין לחנוני שלא קיבלו ממנו
 את המעות, ואם איתא – ואם נאמר שאכן קיבל רבי מרבי חיאי את